

Stichting Hortus Botanicus Amsterdam
Directieverslag en jaarrekening 2017

(Zuid Afrika tentoonstelling - grachten vaar)

Inhoud

1	Beoordelingsverklaring Amsterdamsche Accountants en Belastingadviseurs.....	2
2	De cijfers	4
3	De Hortus Botanicus Amsterdam	5
4	Visie en missie	5
5	De bezoekers	5
6	De collectie.....	6
7	De horeca	7
8	Programmering	7
9	Educatie.....	8
10	Marketing	9
11	Duurzaamheid.....	10
12	Meerjarenonderhoudsplan (MJOP).....	11
13	(Financiële) steun	11
14	Organisatie	12
15	Jaarrekening 2017	15
16	Balans per 31 december 2017	16
17	Balans per 31 december 2017	17
18	Exploitatierkening over 2017	18
19	Kasstroomoverzicht over 2017	19
20	Algemene toelichting bij de Jaarrekening 2017	20
21	Grondslagen voor waardering van activa en passiva.....	21
22	Grondslagen voor bepaling van het resultaat.....	23
23	Toelichting op de balans	24
24	Toelichting op de exploitatierkening.....	31
25	Overige gegevens.....	39

BEORDELINGSVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Amstelveen, 17 april 2018

AAB/180230

Aan: Raad van Toezicht Stichting Hortus Botanicus Amsterdam

Wij hebben de in dit rapport op bladzijde 15 tot en met bladzijde 39 opgenomen jaarrekening 2017 van Stichting Hortus Botanicus Amsterdam te Amsterdam beoordeeld. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2017 en de winst-en-verliesrekening over 2017 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven en voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven. De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als zij noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een conclusie over de jaarrekening op basis van onze beoordeling. Wij hebben onze beoordeling verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 2400 'Opdrachten tot het beoordelen van financiële overzichten'. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze beoordeling zodanig plannen en uitvoeren dat wij in staat zijn te concluderen dat ons niet is gebleken dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat.

Een beoordeling in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 2400 resulteert in een beperkte mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij het management en overige functionarissen van de stichting, het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de financiële gegevens alsmede het evalueren van de verkregen informatie.

De werkzaamheden uitgevoerd in het kader van een beoordelingsopdracht zijn aanzienlijk beperkter dan die uitgevoerd in het kader van een controleopdracht verricht in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden. Derhalve brengen wij geen controleoordeel tot uitdrukking.

Conclusie

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de jaarrekening geen getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Hortus Botanicus Amsterdam per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven.

Amsterdamsche Accountants & Belastingadviseurs B.V.

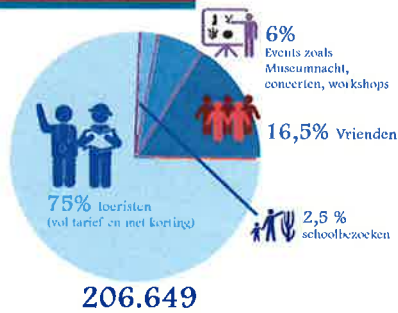
wg.

Drs. V. Renes RA

2 De cijfers

Bezoekers 2017

2017 hoogtepunten

Zuid-Afrika tentoonstelling

overname pelargonium collectie

Hortus by Light avonden

Koffie-expo in Jakarta

Social media aantal volgers in 2017

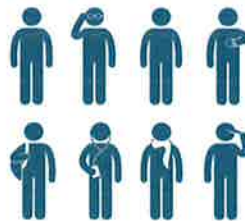

	15.230
	12.940
	1.806
	7.729

Organisatie

39 medewerkers (27 fte)

75 vrijwilligers

Deelname zerowaste project Plantage Amsterdam

Omzet 2017
2.823.000

waarvan

2.353.000

eigen verdiensten

470.000

subsidie Gemeente

Bloeiende agave

3 De Hortus Botanicus Amsterdam

De Hortus Botanicus Amsterdam is een cultureel erfgoed tuin, een museum met een levende collectie en 8 Rijksmonumenten in het hartje van Amsterdam. De Hortus is 363 dagen per jaar, 7 uur per dag, toegankelijk voor leden van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Hortus en het algemene publiek, en staat ten dienste aan de samenleving en haar ontwikkeling. De Stichting is niet gericht op het behalen van winst.

De Stichting Hortus Botanicus Amsterdam beheert en exploiteert het 1,2 hectare grote complex. Op het terrein bevinden zich naast 8 Rijksmonumenten nog 5 niet-monumentale kassen die door de Hortus onderhouden en beheerd worden. Het Amsterdams en universitair erfgoed, onder andere de Oranjerie, in 1877 gebouwd als collegezaal, de kantoren van het voormalig Hugo de Vrieslaboratorium en de schitterende Palmenkas uit 1911 is een lust, maar ook een last.

Het Kweekhuis op de Overtuin is voor de Hortus wat een depot is voor een museum. Hier kweken we collectie en beschermen we onze niet-winterharde planten tegen ons winterklimaat.

In de Hortus worden ca. 4.000 soorten planten gepresenteerd, van vijf continenten. Daaronder bevinden zich meer dan 50 zeer bijzondere soorten die staan op de Rode Lijst en die in de vrije natuur met uitsterven bedreigd worden.

De Hortus wordt gesteund door een actieve Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Hortus (1986). Daarvan zijn ruim 12.000 mensen lid. Van de 8.000 adressen in het ledenbestand is 66% gevestigd in Amsterdam.

4 Visie en missie

Visie

De Hortus Botanicus Amsterdam is een moderne botanische tuin waar actuele vraagstukken tussen mens en plantenwereld centraal staan. Tegelijkertijd blijven zowel de rijke historie als het intieme karakter van de tuin behouden en zichtbaar. De ruggengraat van de Hortus wordt gevormd door een bijzondere collectie levende planten uit heel de wereld, die wetenschappelijk wordt beheerd en zoveel mogelijk aan het publiek wordt getoond.

Missie

De medewerkers van de Hortus Botanicus willen dat mensen van alle leeftijden kunnen genieten van de schoonheid en diversiteit van planten uit de hele wereld. Wij willen een bijdrage leveren aan het vergroten van hun kennis en bevorderen dat zij het belang van planten voor de wereld ontdekken.

5 De bezoekers

In 2017 hebben een record aantal mensen de tuin bezocht, ruim 20% meer dan in 2016. Het hoogseizoen voor de Hortus begint in mei en eindigt in september. Echter de laatste jaren zien we dat de grenzen van deze periode steeds verder opschuiven en dat ook in de wintermaanden de bezoekersaantallen stijgen. Dit komt mede door de veranderingen in de programmering. In 2017 organiseerde de Hortus in december en januari avondopenstellingen, waarbij de bezoekers de tuin na 17:00 uur konden bezoeken, al dan niet met een rondleiding. Daarnaast was gedurende die avonden ons restaurant geopend voor een sfeervol diner. Dit zorgde voor een stijging van bijna 50% van de betalende bezoekersaantallen voor die maanden. Opvallend is de verandering van de Hortusbezoeker; deze lijkt meer divers dan voorheen.

Door de enorme toename van bezoekers zijn de rijen bij de kassa toegenomen. In 2017 is de Hortus met een automatiseringstraject gestart. Hierdoor is met ingang van 2018 de doorstroom bij de kassa sneller. Daarnaast is het vanaf 2018 mogelijk om via onze website een toegangkaartje te kopen, of je in te schrijven voor een rondleiding, cursus of workshop.

6 De collectie

In de Hortus worden ca 4.000 soorten planten gepresenteerd uit vijf continenten. Het is een collectie met een doel. Oorspronkelijk medicinaal georiënteerd, bedoeld om artsen, chirurgijns en apothekers te scholen in de geneeskraft van de natuur. Anno 2017 wordt de collectie nog steeds benut als fysieke leeromgeving en kenniscentrum.

De informatie over de planten wordt beheerd met de software IrisBG, in een database die voor alle werknemers toegankelijk is. De gegevens worden verzameld en beheerd ten dienste van de missiedoelen publieksinformatie en -educatie, voor plantverzorging, collectieplanning en wetgeving.

In 2017 is de Victoria vijver voor het eerst in tientallen jaren leeggehaald en schoongemaakt voor inspectie van de kuip ten behoeve van de geplande renovatie en vernieuwing van het verwarmingssysteem.

In september is de Fischer-pelargoniumcollectie naar de Hortus gekomen. Dit is een van de bekendste pelargoniumcollecties ter wereld. De planten zullen worden gebruikt voor de vakgroep biosystematiek van Wageningen voor onderzoek naar genetische mechanismen in soortvorming en radiatie.

Door de Leidse Hortus is ons een exemplaar van de Gympie Gympie (*Dendrocnide moroides*) geschonken. Dit is een soort brandnetel. Deze 'pijnlijkste plant ter wereld' wordt ter bescherming van de bezoekers uitsluitend achter glas tentoongesteld.

In september en oktober is de kuipplanten collectie herzien en zijn er overvloedige planten naar andere (botanische) tuinen gebracht. Dit geeft ruimte voor de planten die we graag in de collectie willen behouden.

(Kuilplanten wordt overgebracht naar Artis)

7 De horeca

De horeca-activiteiten zijn onder te verdelen in de dagexploitatie voor bezoekers van de tuin, het bieden van een vergaderomgeving met een groene uitstraling in het hartje van Amsterdam, de verhuur ten behoeve van 'de viering' van levensmomenten en tenslotte foto's- en filmopnamen.

In 2017 is er gewerkt aan het opbouwen van een nieuw horecateam. De concurrentie in dit segment in Amsterdam is hoog en met name het werven van een chef kok voor de Oranjerie heeft de nodige tijd gekost.

De bezoekersaantallen zijn in 2017 hoger dan ooit geweest. Qua horeca zitten we, vooral in het hoogseizoen, aan ons maximum. Uitbreiding van het restaurant en/of terras is niet verder mogelijk. Tijdens sommige activiteiten, zoals Jazz in de Plantage of het Hortus festival is het restaurant wat langer open.

Dit jaar hebben wij Hortus by Light georganiseerd, 12 avonden (tussen 21 december en 7 januari) waarbij mensen de tuin konden bezoeken voor een diner, rondleiding of bezoek aan de tuin. Ruim 4.600 mensen hebben de tuin in die periode bezocht.

(Hortus by Light)

8 Programmering

De programmering bij de Hortus richt zich op extra activiteiten voor de bezoekers van de Hortus. Dit zijn zowel de educatieve activiteiten, tentoonstellingen, als het Witte nacht diner, de Museumnacht, maar ook activiteiten zoals het Hortus festival, de concerten op het terras, de Najaarsmarkt en de Vriendendagen.

In maart 2017 startte de tweede editie van de IGPTY-tentoonstelling die drie maanden te zien was in de tuin. Gedurende deze tentoonstelling werden verschillende activiteiten rondom fotografie georganiseerd.

Vanaf juli stond de tuin in het teken van de tentoonstelling "Suid-Afrikaanse Schoonheid – een collectie uit de Kaap". De tentoonstelling bestond uit een route door de tuin langs displays bij de Zuid Afrikaanse soorten in de daarvoor ingerichte plantenvakken in de tuin, met extra aandacht voor de vaste collectie in de drieklimatenkas.

Het hele jaar door organiseert de Hortus diverse workshops, rondleidingen, lezingen en themadagen. Het educatieve karakter van deze activiteiten is heel sterk. Iedere maand is er een themarondleiding over een specifiek onderwerp uit de botanie. Ook werd de evolutie cursus weer tweemaal gehouden. In het najaar werd voor de tweede maal – wegens succes vorig jaar- de nachtcollegereeks gehouden; een serie in samenwerking met specialisten uit het veld.

Binnen de programmering worden ook de meer recreatieve activiteiten georganiseerd. Waarbij de nadruk ligt op beleving in de tuin. Dit jaar waren dat o.a. de zomerconcerten, het Hortusfestival, de Museumnacht en de Hortus by light avonden.

9 Educatie

De educatieafdeling binnen de Hortus richt zich op de activiteiten met het onderwijs, van basisschool tot universitair. De kennis die wij beheren, willen we overdragen en delen met onze bezoekers zodat zij het belang van planten voor hun eigen leven beter begrijpen. Daartoe bieden we cognitieve en ervaringsprogramma's voor het basisonderwijs, middelbaar onderwijs, voortgezet onderwijs, wetenschappelijk onderwijs en de buitenschoolse opvang.

Daarnaast werkt de afdeling mee in de educatieve programmering voor de individuele bezoekers.

In het kader van ons educatieve aanbod voor primair, voortgezet onderwijs (VWO, MBO, HBO), studenten van de UvA, BSO organisaties en activiteiten voor individuele kinderen van diverse leeftijden hebben we 4.331 leerlingen ontvangen. Daarnaast hebben 428 rondleidingen verzorgd.

Soort onderwijs	Aantal
Primair onderwijs	2.039
Voortgezet onderwijs	939
Buitenschoolse opvang	387
MBO	296
HBO	263
WO	407
	<hr/> 4.331
Rondleiding voor leerlingen	701

Samenwerkingen

Op educatief terrein werken we samen met vijf verschillende Amsterdamse partijen (de schooltuinen, de GGD, Boerderij-educatie De Smaak te Pakken en de Hortus) waarbij scholen worden uitgenodigd lessen te volgen waarin alle aspecten van voeding integraal aan bod komen.

Daarnaast werkt de Hortus met individuele scholen samen in de ontwikkeling en opzet van educatieve pakketten:

- Voor de Alan Turing school in Amsterdam centrum-oost worden, in samenwerking met de school, lespakketten ontwikkeld die aansluiten op de specifieke onderwijsvorm.
- Met het Comenius Lyceum Amsterdam is een samenwerkingsovereenkomst getekend voor de opzet van het Econasium. Het is de eerste school die een duurzaamheid en groenmodule naast het normale curriculum aanbiedt. Op de schoollocatie is een 'dependance van Hortus' ontwikkeld en wordt er een gezamenlijk onderwijspakket aangeboden.

Het Kaslokaal

Met de totstandbrenging van het Kaslokaal is er een flexibele ruimte voor alle educatieve activiteiten, van schoolbezoek tot tekencursus en van lezing tot winterworkshop voor kinderen gecreëerd. Door gebruik te maken van bv. een digibord kunnen we ons educatief aanbod moderniseren, maar ook lezingen geven en andere activiteiten ontplooiën.

Daarnaast bieden de lesruimte en werktafels de mogelijkheid om bijvoorbeeld met bezoekers onderzoek te doen aan planten, zoals ontleden, onder de microscoop bekijken en proefjes doen.

Voor de individuele Hortusbezoeker is er in het Kaslokaal een deel van de collectie te zien. Daarnaast is het Kaslokaal de uitgelezen plek voor bezoekers om iets te leren. De combinatie tussen collectie en leren willen we vormgeven in een museale presentatie, waar we met name de bezoeker met weinig of geen inhoudelijke kennis wegwijs maken in de wereld van de botanische tuin.

In 2017 is het Kaslokaal, samen met docenten van de verschillende onderwijsinstellingen en gekoppeld aan een inspiratiemiddag, officieel geopend.

(Het Kaslokaal)

10 Marketing

Marketing richt zich op de promotie van en communicatie rondom alle activiteiten van de Hortus. Daarnaast ontplooit de afdeling activiteiten voor de versterking en verspreiding van het merk en imago.

De Hortus is in 2017 de volgende samenwerkingsverbanden aangegaan:

- Met Etos wordt ieder jaar minimaal 1 nieuwe lijn ontwikkeld en toegevoegd aan de Botanical Boost selectie;
- Met het nieuwe Jakarta Hotel van Westcord in Amsterdam is een samenwerking aangegaan waarbij de Hortus advies en hulp heeft geleverd voor de invulling van de Aziatische binnentuin. De opening is gepland in mei 2018. De Hortus en het hotel trekken samen op in de pr campagne in aanloop naar de opening. Daarnaast wordt in het nieuwe Jakarta Hotel een 'onsite hortus' gemaakt, d.m.v. informatieborden bij de groenvoorziening, daarnaast wordt er gezocht naar een ruimte/vorm om sneak-preview Hortus tentoonstellingen op te zetten;

- In de winkel is het assortiment uitgebreid met tassen, etuis en portemonnees van gerecyclede Hortus banieren gemaakt door JongKruit. Dat is een bedrijf dat producten maakt van oude kunststof festival banieren. Super stevig materiaal. De mooiste stukken van de banier worden gebruikt. Van ieder product wordt er maar één gemaakt.
- Er zijn 2 pilots gedraaid voor het Youtube kanaal 'De plantendokter van de Hortus' in samenwerking met Shootlab. De filmpjes (max. 2 minuten) geven inzicht in plantverzorging in de Hortus en tips voor thuis. Met de pilots worden sponsors gezocht om zo in 2018 een maandelijks item te kunnen uitzenden. Helaas is dit project gestopt wegens langdurige ziekte van een Hortusmedewerker.
- Samen met Sprinklr werkten we aan een Hortusplantenselectie. Sprinklr levert biologisch gekweekte kamerplanten op bestelling en ondersteunt daarbij in de verzorging d.m.v. een app.
- In opdracht van het Ministerie van BuZa/ de ambassade in Jakarta is er door Barbara van Amelsfort (hoofd team publiek) een pop-up tentoonstelling ontwikkeld over koffie: "The Botany of Coffee". Op 20 september werd de tentoonstelling voor het eerst getoond in een shopping mall in Jakarta. Heel 2018 zal de tentoonstelling te zien zijn in het Erasmushuis in Jakarta. De tentoonstelling is, met een aangepast formaat, ook te zien in de gang van de Oranjerie.
- In juli verbleef illustrator Joost Stokhof een week lang in het Kaslokaal. Hij tekende daar zijn ervaringen op. Dit project leverde naast extra publiciteit ook nieuwe externe samenwerkingen en evenementen op met o.a. Hutspot. Vanuit dit project zijn ook enkele producten ontstaan die in onze winkel verkocht worden.

De Hortus kent al sinds langere tijd de volgende samenwerkingen op het gebied van marketing:

- De Hortus heeft een actieve rol in de samenwerking van 21 nationale Botanische tuinen in Nederland, de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT). Organisatie breed worden Hortusmedewerkers ingezet bij de NVBT als het gaat om bv. programmaontwikkeling of kennisdeling.
- Samenwerkingsverband de Plantage Amsterdam. Dit is een samenwerkingsverband tussen 20 culturele instellingen in de oostelijke binnenstad. De gezamenlijke activiteiten richten zich op: gezamenlijke marketingactiviteiten, gezamenlijke inkoop gas en groene elektriciteit en gezamenlijke vuilverwerking.
- SAM (Stichting Amsterdamse Musea). Hortusmedewerkers nemen deel aan verschillende gremia op het gebied van programmering, marketing en educatie.
- Unique Venues Amsterdam. Voor de promotie van zaalverhuur is de Hortus een van de 30 leden van dit platform.

Website

In 2017 is de nieuw website van de Hortus gelanceerd. Het is voor de bezoeker nu mogelijk om zich via de website in te schrijven voor een lezing, cursus of workshop en om toegangskaartjes te kopen.

11 Duurzaamheid

Project "Tussen Kunst en Kas"

De realisatie van het project "Tussen Kunst en Kas" is eind 2016 afgerond. Vanaf 2017 is de installatie in gebruik genomen.

Het doel van dit project was om het gebufferde WKO warmte-overschot van de Hermitage te exporteren naar de Hortus en daarvoor koude van de Hortus te ontvangen. Hiervoor moest er een dubbele transportleiding voor het transport van deze warmte en koude gerealiseerd worden onder de bestrating

van de Nieuwe Herengracht. Een traject van ongeveer 425 meter. Door gebruik te maken van het warmteoverschot van de Hermitage, verbruikt de Hortus minder gas t.b.v. haar Cv-ketels. Naast de dubbele transportleiding was bij de Hortus ook de realisatie van een elektrische warmtepomp noodzakelijk. Deze warmtepomp verhoogt de temperatuur van de warme WKO-bron van de Hermitage en produceert tegelijkertijd koude. De Hermitage ontvangt dit koude retourwater van de Hortus waardoor de Hermitage op haar beurt weer minder elektriciteit verbruikt t.b.v. koeling.

Eind 2017 zijn de eerste resultaten van dit project duidelijk geworden. Na wat opstartproblemen is de installatie vanaf februari 2017 volledig gaan werken. De Hortus heeft een besparing op het gasverbruik gerealiseerd van 128.983 m³. De Hermitage heeft aan elektriciteit een besparing gerealiseerd van 176.000 kWh. De gezamenlijk bereikte CO₂-reductie bedroeg in 2017 circa 248 ton.

Collectiebeheer

In 2017 is de Hortus overgestapt van de klassiek teakhouten kuipen naar kuipen vervaardigd uit het duurzame Accoya. Het teakhout dat voorheen werd gebruikt was afkomstig uit tropische oerwouden. Accoya is de merknaam voor zacht hout dat moleculair is veranderd waardoor het niet meer vatbaar is voor schimmelaantastingen. Het proces voldoet aan de strengste milieu- en duurzaamheidskenmerken.

Vuilverwerking

Er is een plan uitgewerkt door ICOVA in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam voor gezamenlijke vuilverwerking van de organisaties die deel uit maken van het samenwerkingsverband De Plantage Amsterdam om zo te komen tot zero waste..

12 Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

De Hortus heeft op haar terrein 8 rijksmonumenten en 5 kassen die door de Hortus worden onderhouden en beheerd. Onderhoud, restauratie en renovatie van dit erfgoed zijn doorlopend een aandachtspunt voor de Hortus.

Om voor de toekomst het onderhoud van o.a. deze panden inzichtelijk te hebben heeft de Hortus heeft in samenwerking met C&R Projects het MJOP voor de jaren 2017-2046 opgesteld.

In 2017 is er begonnen met onderhoudswerkzaamheden aan de Palmenkas. Deze werkzaamheden worden in 2018 hervat.

Voor 2021-2022 staat de renovatie van de 3-klimatenkas op het programma. In 2017 is er gestart met de voorbereidingen van dit project. De kosten van deze renovatie worden geschat op € 1.200.000 - € 1.500.000. Niet alleen bouwkundig maar ook financieel zal dit een uitdaging worden.

13 (Financiële) steun

De Hortus ontvangt van de Gemeente Amsterdam jaarlijks een structurele bijdrage voor de exploitatie van de Hortus. Voor 2017 was dit bedrag vastgesteld op van € 467.986,-.

Daarnaast heeft de Hortus voor het kunnen uitvoeren van het project "Tussen Kunst en Kas" een lening ontvangen van de Stichting Turing Foundation en de Gemeente Amsterdam.

Het project is ook mede tot stand gekomen door een bijdrage van het Ministerie van OC&W.

De Vereniging Vrienden van de Hortus Botanicus Amsterdam draagt elk jaar bij in de exploitatie van de Hortus, door bijdragen voor de exploitatie als voor het Hortus Magazine als de educatieve activiteiten. Bij grote projecten, zoals het project "Tussen Kunst en Kas", kan de Hortus altijd rekenen op financiële steun vanuit de Vriendenvereniging.

De Hortus heeft in totaal in 2017 aan giften en een nalatenschap bijna € 38.000 ontvangen. We willen eenieder hartelijk danken voor deze steun.

14 Organisatie

De Stichting Hortus Botanicus Amsterdam kent een bestuursmodel met een Raad van Toezicht, een directeur/bestuurder, vastgelegd in de statuten d.d. 7 mei 2014. De zittende bestuursleden zijn per 7 mei 2014 toegetreden tot de Raad van Toezicht. Deze bestond in het verslagjaar uit

- Mevrouw E. Unger, voorzitter, sinds 23 februari 2012
- Mevrouw N.A.T. Kuppens, algemeen lid, sinds 28 november 2012
- Mevrouw T.R. van Andel, algemeen lid, sinds 01 juli 2009 – afgetreden 10 augustus 2017
- De heer E.W.J.J.M. Theunen, algemeen lid, vertegenwoordiger Vriendenvereniging, sinds 01 juni 2016
- De heer P.A. Geelen, algemeen lid, sinds 01 augustus 2011
- De heer W.A. Kolk, algemeen lid, sinds 01 juni 2013

Mevrouw van Andel heeft in 2017 afscheid genomen. In 2018 zijn er twee nieuwe RvT-leden benoemd met een botanische achtergrond.

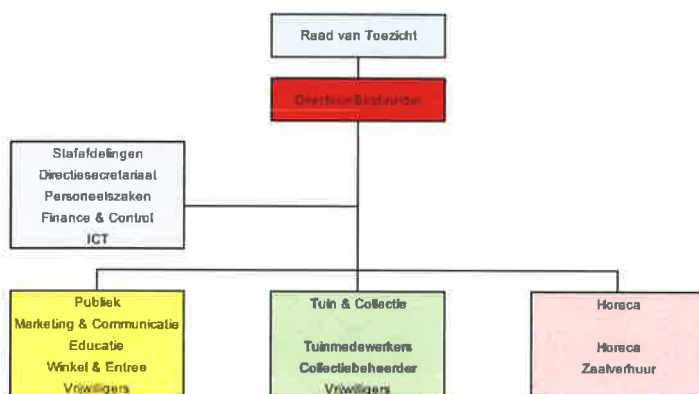
De RvT kwam 5 maal plenair bijeen. Daarnaast hebben de individuele leden hebben op meerdere momenten de directeur/bestuurder met raad en daad bijgestaan.

De directeur/bestuurder, in dienst per 1 april 2010, heeft de dagelijkse leiding. Beloning van de directeur vindt plaats conform de cao Welzijn en Maatschappelijke dienstverlening, schaal 14.

Er werken ca. 39 betaalde medewerkers, waarvan twee voormalig ID-medewerkers die nu in vaste dienst zijn. Deze betaalde medewerkers worden bijgestaan door 75 vrijwilligers, die als winkel of kassa medewerker, als rondleider, als bestuurder of als tuinmedewerkers aan het behoud en beheer van de Hortus bijdragen.

In 2017 is het ziekteverzuim 5,64% (2016: 6,14%). Het kort en middellang verzuim was 1,72%. Het landelijk gemiddelde in de culturele sector in 2017 was 5,3% (Bron CBS Statline).

De Stichting kent een eenvoudige organisatiestructuur.

Het managementteam (MT) is in 2017 uitgebreid met de manager publiek en horeca. Hiermee is ingezet op een verbetering van de afstemming tussen de verschillende afdelingen bij het organiseren van activiteiten in de tuin. Daarnaast heeft dit ook geleid tot korte lijnen en een betere samenwerking tussen de verschillende afdelingen.

Directie

Na 32 seizoenen, bijna 8 jaar, verruilt directeur/bestuurder Taeke Kuipers de Amsterdamse Hortus per 1 maart 2018 voor een functie buiten de Hortus.

Kuipers heeft bijna acht jaar de leiding in de tuin gevoerd en is daarmee de langstzittende directeur sinds de verzelfstandiging van de tuin in 1986. Een bijzonder project in deze periode is de koppeling van

de klimaatinstallatie van de Hermitage Amsterdam aan die van de Hortus. Dit project 'Tussen Kunst en Kas', waarbij de restwarmte van de Hermitage Amsterdam via een speciaal aangelegde leiding naar de Hortus wordt getransporteerd, is een voorbeeld van hoe Rijksmonumenten verduurzaamd kunnen worden en een bijdrage kunnen leveren aan de vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen. Het project is meermaals bekroond en een inspirerend voorbeeld voor onder anderen de musea aan het Museumplein. Hiermee heeft de Hortus een belangrijke stap gezet naar de volgende 380 jaar.

Taeke Kuipers zal opgevolgd worden door Carlien Blok. Zij werkte de afgelopen zeven jaar als Hoofd Marketing, Communicatie en Verkoop bij Het Concertgebouw in Amsterdam. Hier had zij een belangrijke rol in de strategische veranderingen die Het Concertgebouw onderging op het gebied van marketing, imago en programmering. Daarvoor was Blok enkele jaren werkzaam als interim manager, bij diverse opdrachtgevers zoals Schouwburg Almere, Thomas Cook en AEGON. De eerste jaren van haar carrière was ze Marketing & Communicatie Manager in de telecom- en IT-markt bij diverse werkgevers.

(De inrichtingswerken in 2021-2022 volledig gereleveerd wordt)

15 Jaarrekening 2017

Van de Gemeente Amsterdam ontvangt de Stichting, sinds 2004 (Beschikking 2004/9346) een structurele bijdrage in de exploitatie van € 467.986,-. De overige inkomsten, in 2017 € 2.354.523,- betreffen eigen verdiensten van de Stichting Hortus Botanicus Amsterdam.

Het **Eigen Vermogen** van de Stichting per 31 december 2017 bedraagt € 863.424,-. Het is als volgt verdeeld;

- **Algemene reserve.** De algemene reserve is het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire beperkingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor de stichting is opgericht.
- **Bestemmingsfonds.** Giften en legaten met een specifiek aanwendingsdoel, worden in lijn met de bestemming apart gehouden in het bestemmingsfonds.
- **Continuïteitsreserve.** Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de Stichting op lange termijn te waarborgen. De Hortus heeft als beleid dat de continuïteitsreserve minimaal de helft van de jaarlijkse personeelskosten dient te bedragen.

De **Voorziening groot onderhoud**, gecreëerd voor toekomstig onderhoud aan de monumenten en overige opstallen, bedraagt per 31 december 2017 € 790.847,-.

De begroting 2017 is vastgesteld in de Raad van Toezichtvergadering van 21 september 2016 en voor 1 oktober door het bestuur ingediend bij de Gemeente. Deze begroting is in lijn met die van het huidige verslagjaar. De exploitatie van de Hortus is gezond, maar de beheerslasten en onderhoudskosten van onze gebouwen, waaronder 8 Rijksmonumenten, zijn een te grote last voor de organisatie.

De Stichting is door de Belastingdienst 's Hertogenbosch sinds 1 januari 2008 erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) onder nummer 008698612. Per 1 april 2014 is de status ANBI Cultuur.

16 Balans per 31 december 2017

(na resultaatbepaling)

	<u>31 december 2017</u>	<u>31 december 2016</u>
VASTE ACTIVA		
Materiele vaste activa		
Gebouwen en terreinen	203.406	240.794
Installaties/apparatuur	295.945	274.993
Inventaris en inrichting	284.405	334.777
Voertuigen	<u>10.116</u>	<u>15.634</u>
Totaal Materiele vaste activa	793.872	866.198
Financiële vaste activa		
Lening Stichting Instandhouding Amstelhof-Neerlandia c.a. (lening 1)	80.000	90.000
Lening Stichting Instandhouding Amstelhof-Neerlandia c.a. (lening 2)	<u>94.213</u>	<u>100.000</u>
Totaal financiële vaste activa	174.213	190.000
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	40.935	42.327
Vorderingen		
Debiteuren	39.710	51.573
Omzetbelasting	34.935	69.945
Subsidie Gemeente Amsterdam	116.997	0
Vordering op de Vrienden	25.000	116.250
Vooruitbetaalde kosten	68.207	33.809
Nog te ontvangen inkomsten	81.474	76.280
Nog te ontvangen subsidie WKO	59.290	59.290
Overige vorderingen	<u>48.550</u>	<u>41.181</u>
	474.163	448.328
Liquide middelen	1.015.291	993.653
Totaal	<u><u>2.498.474</u></u>	<u><u>2.540.506</u></u>

17 Balans per 31 december 2017

(na resultaatbepaling)

	<u>31 december 2017</u>	<u>31 december 2016</u>
PASSIVA		
Eigen Vermogen		
Algemene reserve	203.454	193.508
Bestemmingsfonds	102.668	112.164
Continuïteitsreserve	<u>557.302</u>	<u>390.614</u>
	863.424	696.286
Voorzieningen		
Voorziening Groot Onderhoud	790.847	726.976
Langlopende schulden		
Lening St. Turing Foundation	140.000	160.000
Lening Gem. Amsterdam (WKO)>1jaar	176.623	188.427
Egalisatierek. investeringsbijdrage	110.245	134.808
Overige langlopende schulden	<u>34.034</u>	<u>34.034</u>
	460.902	517.269
Kortlopende schulden		
Crediteuren	152.295	268.019
Nog te betalen kosten	89.499	197.195
Te betalen rente	625	0
Loonbelasting/heffingen	49.939	50.961
Pensioenlasten	1.865	0
Vakantiegeld	48.382	50.803
Voor Vrienden ontvangen gelden	795	299
Lening Turing Foundation	20.000	20.000
Lening Gem. Amsterdam (WKO)	11.804	11.573
Overige schulden	<u>8.097</u>	<u>1.125</u>
	383.301	599.975
Totaal	<u><u>2.498.474</u></u>	<u><u>2.540.506</u></u>

18 Exploitatier rekening over 2017

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Verschil 2017	Werkelijk 2016
Opbrengsten				
Hortus activiteiten	1.774.978	1.445.000	329.978	1.481.613
Huurinkomsten	195.920	194.000	1.920	191.392
Exploitatiesubsidie Gemeente Amsterdam	467.986	463.950	4.036	540.950
Bijdrage Vriendenvereniging	287.037	260.575	26.462	288.786
Overige opbrengsten	96.588	47.975	48.613	72.941
Totaal opbrengsten	2.822.509	2.411.500	411.009	2.575.682
Bedrijfskosten				
Personeelskosten	1.687.885	1.532.500	155.385	1.513.668
Huisvestingskosten	397.189	378.500	18.689	384.587
Tuin & collectiebeheer	126.830	82.000	44.830	73.114
Kantoor- & algemene kosten	152.235	120.000	32.235	108.473
Verkoopkosten	146.809	109.500	37.309	129.771
Financieringskosten	9.645	5.000	4.645	14.419
Afschrijvingen	134.778	124.000	10.778	145.275
Totaal bedrijfskosten	2.655.371	2.351.500	303.871	2.369.307
Subtotaal Bedrijfsresultaat	167.138	60.000	107.138	206.375
Rente baten			0	
Resultaat	167.138	60.000	107.138	206.375
Bestemming aflossing leningen WKO		-20.000	20.000	
Uitvoer geven plannen beleidsplan		-40.000	40.000	
Toevoeging aan Bestemmingsfonds	-450		-450	-4.800
Toevoeging aan continuïteitsreserve	-166.688		-166.688	-201.575
Toevoeging aan Algemene reserve	0		0	0
Resultaat na resultaatbestemming	0	0	0	0

19 Kasstroomoverzicht over 2017

Dit kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2017		2016	
<i>in duizenden €</i>	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat boekjaar		167		206
aanpassingen voor:				
Afschrijvingen op materiele vaste activa	135		153	
Toename voorzieningen	64		-16	
		<u>199</u>	<u>-16</u>	<u>137</u>
Verandering in werkkapitaal				
Toename vorderingen	-26		-55	
Af- /toename voorraden	1		-1	
Af-/toename kortlopende schulden excl.bank en aflossingsverplichtingen	-217		6	
		<u>-242</u>	<u>-50</u>	
Netto kasstroom uit operationele activiteiten		124		293
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in mat. vaste activa	-87		-1.383	
Bijdragen derden	0		925	
		<u>-87</u>	<u>925</u>	<u>-458</u>
Toename uitgegeven leningen			-200	
Ontvangen betalingen	16		10	
		<u>16</u>	<u>10</u>	<u>-190</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Toename langlopende schulden	0		400	
Aflossing langlopende schulden	-32		-20	
		<u>-32</u>	<u>-20</u>	<u>380</u>
Afname resp. toename geldmiddelen		21		25
Mutatie geldmiddelen				
Geldmiddelen per 1 januari		994		969
Toename resp. afname geldmiddelen		21		25
Geldmiddelen per 31 december		<u>1.015</u>		<u>994</u>

20 Algemene toelichting bij de Jaarrekening 2017

Activiteiten

Stichting Hortus Botanicus Amsterdam is een cultureel erfgoed tuin, een museum met een levende collectie en 8 rijksmonumenten in het hart van Amsterdam. De doelstelling van de Hortus is, om mensen van alle leeftijden te laten genieten van de schoonheid en diversiteit van planten uit de hele wereld. Wij willen de bezoeker helpen bij het vergaren van kennis en het ontdekken van het belang van planten voor onze leefwereld.

Continuïteit

De stichting ontvangt jaarlijks een subsidie van de Gemeente Amsterdam. De stichting is voor een belangrijk deel afhankelijk van de exploitatiebijdrage. De subsidietoezegging voor het boekjaar 2018 is door de Gemeente Amsterdam vastgesteld op 21 maart 2018; subsidienummer SBA-009919.

De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn dan ook gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de stichting.

Algemeen

Stichting Hortus Botanicus Amsterdam is opgericht in 1638, in 1682 verhuisd naar de huidige locatie. In 1987 is de Hortus Botanicus verzelfstandigd in een stichting en heeft haar statutaire zetel in Amsterdam.

Raad van Toezicht

Stichting Hortus Botanicus kent een bestuursmodel met een Raad van Toezicht, een directeur/bestuurder, vastgelegd in de statuten d.d. 7 mei 2014. De zittende bestuursleden zijn toegetreden tot de Raad van Toezicht. Deze bestond in het verslag jaar uit:

Bestuurders	Functie	Datum in functie
E. Unger	Voorzitter	23 februari 2012
N.A.T. Kuppens	Algemeen lid	28 november 2012
T.R. van Andel	Algemeen lid	1- juli -2009 - 10 augustus 2017
P.A. Geelen	Algemeen lid	1 augustus 2011
W.A. Kolk	Algemeen lid	1 juni 2013
E.W.J.J.M. Theunen	Algemeen lid	1 juni 2016
Gevolmachtigde		
T. Kuipers	Directeur	1 april 2010

De heer Taeke Kuipers verlaat de Amsterdamse Hortus per 1 maart 2018 voor een functie buiten de Hortus. Taeke Kuipers zal per 15 mei 2018 opgevolgd worden door Carlien Blok. Gedurende de tussenliggende periode zal het MT samen met de RvT leiding geven aan de organisatie.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, tenzij een andere waarderingsgrondslag is vermeld.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen. Ontvangen en betaalde rente zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie van de Stichting zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat de directie schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Vergelijkende cijfers

In deze jaarrekening staan de cijfers 2016 uit de jaarrekening van dat jaar. Deze cijfers zijn niet aangepast.

21 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschaffingswaarde of lagere bedrijfswaarde. De geactiveerde waarden worden verminderd met lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte levensduur.

Subsidies en bijdragen ontvangen van derden op investeringen worden in mindering gebracht op de aanschaffingswaarde.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd.

Gebouwen en Terreinen

Hugo de Vries-gebouw	5%
Verbouwing Winkel	10%
Verbouwingskosten kantoor	20%
Verbouwing Woestijnkas	10%
Verbouwing kleine kassen	10%

Installaties

Installaties Hortus	10%
WKO installaties	10%
Installaties horeca	10%

Inventaris en inrichting

Inventaris Hortus	10 - 20%
Inventaris Horeca	10 - 20%
Inventaris Winkel	20%
Inventaris Computers/Software	33%
Inrichting Evenementenzaal	10%
Inrichting Oranjerie	10%
Vervoersmiddelen	20%

Vorraden

De voorraden worden op kostprijs gewaardeerd onder aftrek van een eventuele voorziening voor incurantheid.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid. Deze voorziening wordt bepaald op basis van de individuele beoordeling van de vorderingen. De vorderingen hebben een looptijd van korter dan een jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare spaartegoeden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Reserves en fondsen

De reserves en fondsen van de stichting worden aangewend in het kader van de doelstelling van de stichting. Voor zover de reserves en fondsen niet worden gepresenteerd als continuïteitsreserve, bestemmingsfonds of bestemmingsreserve in het kader van de doelstelling wordt dit gepresenteerd als algemene reserve.

- **Algemene reserve** De algemene reserve is het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire beperkingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor de stichting is opgericht.
- **Bestemmingsfonds** Giften en legaten met een specifiek aanwendingsdoel, worden in lijn met de bestemming apart gehouden in het bestemmingsfonds.
- **Continuïteitsreserve** Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de stichting op lange termijn te waarborgen. De Hortus heeft als beleid dat de continuïteitsreserve minimaal de helft van de jaarlijkse personeelskosten dient te bedragen.

Vorzieningen

Deze worden gevormd voor concrete of specifieke risico's en verplichtingen die op balansdatum bestaan en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn.

Voorziening groot onderhoud

Voor de verwachte kosten inzake periodiek onderhoud van panden, installaties e.d. wordt een voorziening gevormd. De toevoegingen aan de voorzieningen worden bepaald op basis van het geschatte bedrag van groot onderhoud en de periode die telkens verloopt tussen de werkzaamheden van groot onderhoud, een en ander zoals blijkt uit het geldend meerjarenonderhoudsplan en rekening houdende met de stand van de voorziening bij de start van dat meerjarenonderhoudsplan. De kosten van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de voorziening voor zover deze is gevormd voor de beoogde kosten.

De voorzieningen hebben, tenzij anders vermeld, overwegend een langlopend karakter.

Pensioenen

De Stichting is aangesloten bij Zwitserleven voor het personeel dat de CAO Welzijn volgt. Voor het horecapersoneel is de Stichting aangesloten bij het Pensioenfonds Horeca & Catering. De stichting heeft geen verplichtingen tot het voldoen van aanvullende bedragen in het geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies.

De Stichting verwerkt de toegezegde pensioenregeling als een toegezegde bijdrageregeling. Uitgangspunt is dat in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenfondsen verschuldigde pensioenpremies.

22 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het exploitatieresultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het verslagjaar toegerekende baten enerzijds en lasten anderzijds. De baten worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; de lasten zodra deze voorzienbaar zijn.

Subsidie Gemeente Amsterdam

De subsidie van de Gemeente Amsterdam over het boekjaar 2017 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overgelegd. De subsidie van de Gemeente Amsterdam is vooruitlopend op de definitieve vaststelling als bate verwerkt.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Personeelsbeloningen

De aan het personeel verschuldigde beloningen worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Diverse baten en lasten

De diverse baten en lasten worden toegekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

23 Toelichting op de balans

Activa

Materiele vaste activa

<i>Gebouwen en terreinen</i>	HdV geb.	Winkel	Kantoor	Woestijn kas	Kleine kassen	Totaal
Aanschafwaarde 1 jan.	857.362	197.182	25.006	75.450	101.254	1.256.254
Cum. Afschrijvingen 1 jan.	857.362	91.304	25.006	27.036	14.752	1.015.460
Boekwaarde 1 jan.	0	105.878	0	48.414	86.502	240.794
Mutaties						
Investerings	0		0	0		0
Afschrijvingen	0	19.718	0	7.545	10.125	37.388
Aanschafwaarde 31 dec.	857.362	197.182	25.006	75.450	101.254	1.256.254
Cum Afschrijvingen 31 dec.	857.362	111.022	25.006	34.581	24.877	1.052.848
Boekwaarde 31 dec.	0	86.160	0	40.869	76.377	203.406

<i>Installaties</i>	WKO	3 kl. Kas	Horeca	Totaal
Aanschafwaarde 1 jan.	219.675	18.048	37.270	274.993
Cum. Afschrijvingen 1 jan.	0	0	0	0
Boekwaarde 1 jan.	219.675	18.048	37.270	274.993

<i>Mutaties</i>	WKO	3 kl. Kas	Horeca	Totaal
Investerings	2.307	53.880	0	56.187
Afschrijvingen	22.015	5.766	7.454	35.235
Bijdragen derden	0	0	0	0
Aanschafwaarde 31 dec.	221.982	71.928	37.270	331.180
Cum Afschrijvingen 31 dec.	22.015	5.766	7.454	35.235
Boekwaarde 31 dec.	199.967	66.162	29.816	295.945

<i>Inventaris & inrichting</i>	Inv. Hortus	Inv. Horeca	Inv. Winkel	Comp. & softw.	Inricht. Ev. Zaal	Oran- jerie	Inr. Kas lokaal	Totaal
	173.21							
Aanschafw 1 jan.	9	124.568	31.651	91.619	88.428	138.013	567	648.065
Cum. Afschr. 1 jan.	84.033	67.685	28.316	64.697	47.162	21.395	0	313.288
Boekwaarde 1 jan.	89.186	56.883	3.335	26.922	41.266	116.618	567	334.777

<i>Mutaties</i>	Inv. Hortus	Inv. Horeca	Inv. Winkel	Comp. & softw.	Inricht. Ev. Zaal	Oran- jerie	Inr. Kas lokaal	Totaal
Overboeking								0
Investerings	6.487	7.487	0	1.408	0	15.445		30.827
Werk in uitvoering								0
Afschrijvingen	28.328	16.237	2.210	10.296	8.843	15.172	113	81.199
Bijdragen derden	0							0
	179.70							
Aanschafw. 31 dec.	6	132.055	31.651	93.027	88.428	153.458	567	678.892
Cum Afschr. 31 dec.	112.36	83.922	30.526	74.993	56.005	36.567	113	394.487
Boekwaarde 31 dec.	67.345	48.133	1.125	18.034	32.423	116.891	454	284.405

<u>Vervoermiddelen</u>	Vervoer- middelen	Totaal
Aanschafwaarde 1 jan.	27.590	27.590
Cum. Afschrijvingen 1 jan.	11.956	11.956
Boekwaarde 1 jan.	15.634	15.634
 <i>Mutaties</i>		
Investerings	0	0
Afschrijvingen	5.518	5.518
Aanschafwaarde 31 dec.	27.590	27.590
Cum Afschrijvingen 31 dec.	17.474	17.474
Boekwaarde 31 dec.	10.116	10.116
 Totaal boekwaarde Materiele vaste activa per 31 december		 <u><u>793.872</u></u>

In 2017 is er door de stichting in de volgende projecten geïnvesteerd. Hieronder worden een aantal projecten toegelicht:

- Vooruitlopend op de renovatie van de 3-klimatenkas is men eind 2016 begonnen met het vernieuwen van de water technische installatie van deze kas. Dit project is afgerond in 2017 (54K);
- Naar aanleiding van het inspectierapport van Sensz is er in 2016 een start gemaakt met aanpassingen in de Oranjerie. Dit project is in 2017 afgerond (15K);

Financiële vaste activa

Er zijn door de Hortus twee leningen uitgegeven aan de Stichting Instandhouding Amstelhof-Neerlandia c.a (verantwoordelijk voor het gebouwenbeheer van de Hermitage):

1. Lening van € 100.000; looptijd 10 jaar, rentevrij. Deze lening is rechtstreeks gekoppeld aan de lening die de Hortus heeft ontvangen van de Stichting Turing Foundation in het kader van het "Tussen Kunst en Kas" project. Aflossing vanaf 1 januari 2016;
2. Lening van € 100.000; looptijd 15 jaar, rente 1,99% per jaar, annuïteit € 7.777 per jaar; Deze lening is gekoppeld aan de lening die de Hortus heeft ontvangen van de Gemeente Amsterdam in het kader van het "Tussen Kunst en Kas" project. De eerste annuïteit vervalt 20 oktober 2017;

<u>Lening 1:</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Hoofdsom lening	100.000	100.000
Reeds afgelost	-20.000	-10.000
Restant lening	<u>80.000</u>	<u>90.000</u>
 <u>Lening 2:</u>	 <u>2017</u>	 <u>2016</u>
Hoofdsom lening	100.000	100.000
Reeds afgelost	-5.787	0
Restant lening	<u>94.213</u>	<u>100.000</u>

Vooruitbetaalde kosten**Algemeen**

Dit zijn kosten waarvoor wij in 2017 een factuur hebben ontvangen, maar waarvan de kosten betrekking hebben op de exploitatie van 2018; het betreft o.a. onderhoudsabonnementen, verzekeringen e.d.

Nog te ontvangen inkomsten

Dit zijn inkomsten welke betrekking hebben op 2017, maar in 2018 worden ontvangen. Het betreft o.a. nog te ontvangen ziekengeld sept –dec 2017 (13K); afrekening Amsterdam marketing (20K); 50% van de kosten van de monitoring van de WKO (12K); Advertenties Hortus magazine (10K).

Nog te ontvangen subsidie WKO-project "Tussen Kunst en Kas"

Voor het realiseren van dit project is er subsidie ontvangen van het Ministerie van OC&W (subsidienr. MS-2015-367) voor een bedrag van € 592.900. Van dit bedrag zal 10% worden uitgekeerd na vaststelling van de subsidie.

Overige vorderingen

Dit betreft o.a. borg voor de huur voor de Evenementenzaal (11K) en enige overlopende posten (38K).

Liquide middelen

De in de balans opgenomen liquide middelen zijn vrij beschikbaar.

Toelichting op de balans

Passiva

Eigen vermogen

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
<i>Algemene reserve</i>		
Stand per 1 jan.	193.508	169.547
Toevoeging	<u>9.946</u>	<u>23.961</u>
Stand per 31 dec.	<u><u>203.454</u></u>	<u><u>193.508</u></u>
<i>Bestemmingsfonds</i>		
Stand per 1 jan.	112.164	131.325
Onttrekking	-9.946	-23.961
Toevoeging	<u>450</u>	<u>4.800</u>
Stand per 31 dec.	<u><u>102.668</u></u>	<u><u>112.164</u></u>
<i>Continuïteitsreserve</i>		
Stand per 1 januari	390.614	189.039
Onttrekking		0
Toevoeging	<u>166.688</u>	<u>201.575</u>
Stand per 31 dec.	<u><u>557.302</u></u>	<u><u>390.614</u></u>

Bestemmingsfonds

De toevoeging aan het bestemmingsfonds betreft de in 2017 ontvangen giften en legaten met een specifiek doel.

Een bedrag van 47K is sinds 2012 bestemd voor de egalisatie van de afschrijvingskosten van de verbouwing van de Oranjerie (5K). Daarnaast is een bedrag van 4K bestemd voor de egalisatie van de afschrijvingskosten van de tuinbanken.

Continuïteitsreserve

Om het voortbestaan van de Stichting te waarborgen en eventuele tegenvallers op te kunnen vangen is er besloten een continuïteitsreserve te vormen. De stichting heeft als beleid dat de continuïteitsreserve minimaal de helft van de jaarlijkse personeelskosten dient te bedragen. Van het resultaat van 2017 is een bedrag van € 166.688 aan deze reserve toegevoegd.

Voorzieningen

<u>Voorziening Groot Onderhoud</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Het verloop over 2017 was als volgt:		
Stand per 1 januari	726.976	724.686
Bij: dotatie	121.500	87.000
Af: onttrekkingen	<u>-57.629</u>	<u>-84.710</u>
Stand per 31 december	<u><u>790.847</u></u>	<u><u>726.976</u></u>

Het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2017-2046 is in 2017 opgesteld. De toevoeging aan de voorziening is zodanig bepaald dat rekening houdend met een jaarlijkse dotatie van € 121.500 de stand van de voorziening toereikend is (exclusief inflatie). De werkelijke uitgaven over 2017 worden ten laste van de voorziening gebracht voor zover deze in de MJOP als groot onderhoud zijn geraamd.

Langlopende schulden

<u>Lening Stichting Turing Foundation</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Hoofdsom lening	200.000	200.000
Reeds afgelost	<u>-20.000</u>	<u>0</u>
	180.000	200.000
Aflossing 2017	<u>-20.000</u>	<u>-20.000</u>
Aflossing 2018 naar Kortlopende schulden	<u>-20.000</u>	<u>-20.000</u>
Restant lening	<u><u>140.000</u></u>	<u><u>160.000</u></u>

Stichting Turing Foundation heeft dit bedrag aan de Hortus geleend voor het realiseren van het "Tussen Kunst en Kas" project. De looptijd is 10 jaar en de rente, ad 2,8%, zal jaarlijks ten titel van schenking door de schuldeiser worden kwijtgescholden

<u>Lening Gemeente Amsterdam inzake WKO</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Hoofdsom lening	200.000	200.000
Reeds afgelost	<u>0</u>	<u>0</u>
	200.000	200.000
Aflossing 2017	<u>-11.573</u>	<u>0</u>
Aflossing 2018 naar Kortlopende schulden	<u>-11.804</u>	<u>-11.573</u>
Restant lening	<u><u>176.623</u></u>	<u><u>188.427</u></u>

De lening van de Gemeente Amsterdam is verstrekt voor het realiseren van het "Tussen Kunst en Kas" project. De looptijd is 15 jaar, de rente 1,99% per jaar en de annuïteit is € 15.553,45 per jaar. De eerste annuïteit is vervallen op 20 oktober 2017.

De Gemeente Amsterdam heeft als zekerheid gesteld pandrecht te mogen vestigen op de installatie die door deze financiering is gerealiseerd.

Egalisatiereserve

De egalisatiereserve ten aanzien van de winkel heeft betrekking op de verbouwing van de winkel, welke in 10 jaar wordt afgeschreven. Egalisatie ten gunste van de exploitatie vindt eveneens in 10 jaar plaats, zodat het effect van de afschrijving op de exploitatie nihil is.

De egalisatiereserve ten aanzien van de kleine kassen is tot stand gekomen in 2014 en 2015, door bijdragen van het Prins Bernard Fonds (20K) en de Stichting Vrienden van De Hortus (30K). Egalisatie ten gunste van de exploitatie vindt in 10 jaar plaats.

De egalisatiereserve voor de auto betreft de subsidie die wij voor de elektrische auto hebben ontvangen van de Gemeente Amsterdam en de Provincie (10K). Egalisatie ten gunste van de exploitatie vindt in 5 jaar plaats.

Met ingang van 2016 worden alle investeringsbijdragen in mindering gebracht op de investeringen in de materiele vaste activa.

Egalisatierekening investeringsbijdrage

<i>Bijdrage m.b.t.</i>	Kleine			Totaal
	Winkel	kassen	Auto	
Waarde per 1 januari	175.000	50.532	10.000	235.532
Cumulatieve vrijval per 1 januari	87.500	8.891	4.333	100.724
Boekwaarde 1 januari	87.500	41.641	5.667	134.808
<i>Mutaties 2017</i>				
Dotatie	0	0	0	0
Vrijval 2017	17.500	5.063	2.000	24.563
Waarde per 31 december	175.000	50.532	10.000	235.532
Cumulatieve vrijval per 31 december	105.000	13.954	6.333	125.287
Stand per 31 december	70.000	36.578	3.667	<u>110.245</u>

Overige langlopende schulden

<u>Overige langlopende schulden</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Voorschot werkkapitaal Universiteit van Amsterdam	<u>34.034</u>	<u>34.034</u>

Voor het voorschot werkkapitaal van de Universiteit van Amsterdam is geen aflossingsverplichting en rentebetaling overeengekomen. Er zijn geen zekerheden gesteld.

Kortlopende schulden

Nog te betalen kosten

Dit zijn kosten die betrekking hebben op de exploitatie van 2017, maar waarvoor in 2018 een factuur is ontvangen.

<u>Nog te betalen kosten</u>	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Accountantskosten	5.000	10.134
Compensatiedagen tuinteam	25.000	18.000
Energiekosten	0	14.981
Facturen WKO	24.702	103.230
Personeelskosten	11.603	28.437
Facturen inrichting Kaslokaal	0	9.980
Kosten Illuminade	0	1.933
Kosten horeca	10.978	2.618
Kosten LekHabo	3.006	
Overige kosten	<u>9.210</u>	<u>7.882</u>
	<u>89.499</u>	<u>197.195</u>

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Er is een huurovereenkomst afgesloten voor de evenementenzaal. Deze overeenkomst loopt op 1 september 2018 af. Daarnaast is er een huurovereenkomst afgesloten voor de verhuur van de evenementenzaal, met een zelfde looptijd.

24 Toelichting op de exploitatierekening

Opbrengsten Hortus activiteiten

<u>Hortus activiteiten</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Entreegelden	1.016.025	780.000	767.498
Exploitatie museum café	503.144	430.000	474.312
Exploitatie zaalverhuur	130.193	140.000	128.784
Exploitatie winkel	125.616	95.000	111.019
	<u>1.774.978</u>	<u>1.445.000</u>	<u>1.481.613</u>

<u>Entreegelden</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Entreegelden	<u>1.016.025</u>	<u>780.000</u>	<u>767.498</u>

In 2017 zijn de entreegelden met ongeveer € 248.500 gestegen t.o.v. 2016 (32,4%). Ruim 197.000 mensen hebben de Hortus in 2017 bezocht. Een toename van ongeveer 34.000 bezoekers. Dit heeft met name tijdens de weekenden in de het hoogseizoen gezorgd voor bezoekersaantallen van meer dan 1.000 personen per dag.

<u>Exploitatie Museum café</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Opbrengst consumpties	741.698		731.457
Inkoopkosten	-213.233		-230.052
Overige directe kosten/opbrengsten	-25.321		-27.093
Marge	<u>503.144</u>	<u>430.000</u>	<u>474.312</u>

De omzet van het museum café is, ondanks de hogere bezoekersaantallen in 2017 met slechts € 10.000 toegenomen. Dit heeft voor een deel te maken met het feit dat de horeca een beperkt aantal zitplaatsen heeft en dit is, ondanks de toegenomen drukte, niet verder uit te breiden.

Hortus by Light

Dit jaar is de Hortus 12 avonden open geweest in de maanden december en januari. Tijdens deze avonden werd er in het museum café een diner geserveerd en was de tuin (tegen een kleine vergoeding) open voor bezoekers. Voorafgaand aan het diner was er voor de gasten de mogelijkheid om een rondleiding te krijgen. In de omzet van 2017 van het museum café is een bedrag van bijna € 23.000 meegenomen voor dit evenement.

<u>Exploitatie Zaalverhuur</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Opbrengst zaalverhuur	227.147		215.806
Kosten inhuur personeel	-62.441		-67.053
Inhuur materiaal e.d.	-34.513		-19.969
Marge	<u>130.193</u>	<u>140.000</u>	<u>128.784</u>

De omzet en marge van zaalverhuur is nagenoeg gelijk gebleven aan die van 2016. Dit wordt veroorzaakt door twee langdurig zieken op de afdeling zaalverhuur. In 2017 heeft een medewerker zwangerschapsverlof opgenomen en is er een medewerker langdurig ziek. Hierdoor zijn alleen de vragen voor zaalverhuur die via de telefoon of website binnen zijn gekomen opgepakt en is men niet actief op zoek gegaan naar nieuwe potentiële klanten.

<u>Exploitatie Winkel</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Opbrengst verkopen	274.661		230.299
Inkoopkosten	-146.859		-120.556
Dotatie voorziening incurante voorraad	113		2.961
Decoratie en verpakkingsmateriaal	-1.089		-990
Overige directe kosten	-1.211		-695
Marge	<u>125.615</u>	<u>95.000</u>	<u>111.019</u>

De omzet van de winkel is in 2017 met ruim € 44.000 toegenomen. De winkel draait met een part-time winkelmanager die verantwoordelijk is voor het assortiment, verder volledig op vrijwilligers.

Huurinkomsten

<u>Huurinkomsten</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Exploitatie Hugo de Vriesgebouw	109.181	108.000	105.074
Exploitatie evenementenzaal	86.739	86.000	86.318
	<u>195.920</u>	<u>194.000</u>	<u>191.392</u>

Er is een huurovereenkomst afgesloten voor de evenementenzaal. Deze overeenkomst loopt op 1 september 2018 af. Daarnaast is er een huurovereenkomst afgesloten voor de verhuur van de evenementenzaal, met een zelfde looptijd.

Exploitatiesubsidie

<u>Exploitatiesubsidie Gemeente Amsterdam</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Exploitatiesubsidie Gemeente	<u>467.986</u>	<u>463.950</u>	<u>540.950</u>

De subsidietoezegging voor het boekjaar 2017 is door de Gemeente Amsterdam verleend op 10 januari 2017; subsidienummer SBA-006422. De subsidie zal na afronding van de jaarrekening 2017 door de gemeente worden vastgesteld. In 2017 is er een nominale bijstelling van het subsidiebedrag geweest. In 2016 ontving de Stichting nog een incidentele subsidie van € 77.000 voor de aflossing van de lening van de Gemeente Amsterdam. Deze lening is in 2016 geheel afgelost.

Bijdragen Vriendenvereniging

<u>Bijdragen Vriendenvereniging</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Exploitatiebijdrage Vrienden	226.462	200.000	227.560
Entreegelden Vrienden	32.075	32.075	21.226
Educatiebijdrage Vrienden	17.500	17.500	17.500
Bijdrage Vrienden Hortus Magazine	11.000	11.000	22.500
	<u>287.037</u>	<u>260.575</u>	<u>288.786</u>

De Hortus heeft een grote vriendenvereniging 'Vereniging Vrienden van de Hortus Botanicus Amsterdam', die jaarlijks bijdraagt in de exploitatie van de Hortus op het gebied van educatie, het Hortus magazine, maar ook altijd financiële steun bieden bij grote projecten, zoals het Project "Tussen Kunst en Kas".

Overige opbrengsten

<u>Overige opbrengsten</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Giften en legaten	37.721	7.500	15.188
Rentebaten	2.881	3.500	2.747
Overige opbrengsten	55.986	36.975	55.006
	<u>96.588</u>	<u>47.975</u>	<u>72.941</u>

<u>Sponsoring, giften en legaten</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Stichting Teuntje Anna	2.000		2.000
Giften	1.959		5.850
Legaat mw. Van Twisk (afroning)	0		193
Nalatenschap heer J.C.M. Mol	27.272		0
Personaliseren bezoekersbankjes	500		500
Stichting Turing Foundation	5.040		5.600
Diversen	950		1.045
	<u>37.721</u>	<u>7.500</u>	<u>15.188</u>

Stichting Turing Foundation heeft voor het realiseren van het "Tussen Kunst en Kas" project een bedrag ter beschikking gesteld aan de Stichting, in de vorm van een lening . De rente, ad 2,8%, op deze lening wordt jaarlijks ten titel van schenking door de schuldeiser kwijtgescholden
De giften en legaten met een specifiek doel worden toegevoegd aan het bestemmingsfonds.

In 2017 heeft de Stichting een nalatenschap ontvangen van de heer J.C.M. Mol.

<u>Overige opbrengsten</u>	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Fotoshoot en locatie verhuur	21.741		16.252
Advertenties Hortusmagazine	9.500		11.000
Lezingen, cursussen e.d.	4.095		3.508
Etos bijdrage	20.000		0
Opdracht Westcord hotel	0		21.000
Diversen	650		3.246
	<u>55.986</u>	<u>36.975</u>	<u>55.006</u>

Toelichting op de exploitatierekening

Bedrijfskosten

	Werkelijk 2017	Begroting 2017	Werkelijk 2016
Personeelskosten	1.687.885	1.532.500	1.513.668
Huisvestingskosten	397.189	378.500	384.587
Tuin & collectiebeheer	126.830	82.000	73.114
Kantoor- & algemene kosten	152.235	120.000	108.473
Verkoopkosten	146.809	109.500	129.771
Financieringskosten	9.645	5.000	14.419
Afschrijvingen	134.778	124.000	145.275
Totaal bedrijfskosten	2.655.371	2.351.500	2.369.307

Personeelskosten

<i>Personeelskosten</i>	2017	Begroting	2016
Lonen en salarissen	1.190.617		1.103.169
Premie sociale verzekeringen	206.606		194.219
Pensioenpremies	74.016		81.609
Ontvangen ziekengeld	-39.199		-25.919
<i>Salarissen, sociale lasten en pensioenpremies</i>	1.432.040		1.353.078
Vrijwilligers vergoeding	12.693		11.607
Reiskosten woon-werk	30.699		29.601
Opleidingskosten	2.075		822
Overige personeelskosten	49.825		54.820
Inhuur personeel	160.553		63.740
<i>Overige personeelskosten</i>	255.845		160.590
	1.687.885	1.532.500	1.513.668

De personeelskosten zijn hoger dan begroot. In 2017 is er een nieuwe horeca manager aangesteld en is er een nieuw horeca team opgebouwd. Het heeft tijd gekost om dit te organiseren en tussentijds is er gewerkt met zzp-ers.

Bij zaalverhuur is in 2017 een medewerker met zwangerschapsverlof gegaan en is er een medewerker langdurig ziek. De werkzaamheden zijn opgevangen door tijdelijke krachten.

Vanwege de toename van het aantal bezoekers en de drukte tijdens het hoogseizoen is er gedurende het hoogseizoen een hospitality manager aangesteld om de rijen bij de entree op te vangen.

Het personeel heeft aan het eind van het jaar een bonus ontvangen (10K).

Het bestuur van de Stichting bestaat uit 1 persoon. Op grond van de in artikel 383 lid 1 boek 2 BW opgenomen vrijstelling is derhalve geen melding gemaakt van de bezoldiging bestuurders. De werkzaamheden van de leden van de Raad van toezicht zijn onbezoldigd. Het aantal mensen op basis van een fulltime dienstverband bedraagt 27,5.

Huisvestingskosten

<i>Huisvestingskosten</i>	2017	Begroting	2016
Directe huisvestingskosten:			
Huisvestingskosten	136.370	120.000	125.951
Energiekosten	65.578	90.000	96.009
Dotatie voorziening groot onderhoud	121.500	87.000	87.000
Werkplaats	6.113	5.000	4.382
	<u>329.561</u>	<u>302.000</u>	<u>313.342</u>
Indirecte huisvestingskosten:			
Evenementenzaal	67.628	76.500	71.245
	<u>67.628</u>	<u>76.500</u>	<u>71.245</u>
	<u>397.189</u>	<u>378.500</u>	<u>384.587</u>
(Directe) Huisvestingskosten			
	2017	Begroting	2016
Reguliere onderhoudskosten	92.617		85.164
OZB	5.617		4.341
Overige huisvestingskosten	38.136		36.446
	<u>136.370</u>	<u>120.000</u>	<u>125.951</u>

De hogere huisvestingskosten in 2017 worden deels veroorzaakt door de onderhoudskosten voor de gebouwen in verhuur.

Energiekosten

Door de realisatie van het project "Tussen kunst en Kas", een samenwerking tussen de Hermitage en de Hortus, waarbij de klimaat installaties van de Hortus zijn gekoppeld aan de Warmte Koude Opslag van de Hermitage, is er een flinke besparing gerealiseerd op de energiekosten.

Dotatie voorziening groot onderhoud

De dotatie voorziening groot onderhoud is vastgesteld aan de hand van het in 2017 vastgestelde MJOP.

Tuin & Collectiebeheer

<i>Tuin & collectiebeheer</i>	2017	Begroting	2016
Tuinkosten	115.650	72.000	67.654
Collectiebeheer	11.180	10.000	5.460
	<u>126.830</u>	<u>82.000</u>	<u>73.114</u>

<i>Tuinkosten</i>	2017	Begroting	2016
Onderhoudskosten	54.178		17.056
Verzekering	20.554		20.931
Plantmateriaal	3.224		2.696
Gereedschap tuin	4.333		1.012
Water	3.760		3.064
Overige tuinkosten	29.601		22.895
	<u>115.650</u>	<u>72.000</u>	<u>67.654</u>

De onderhoudskosten voor de tuin zijn hoger door extra onderhoudskosten aan de Palmenkas, de technische installaties en het laten reinigen van de 3-klimatenkas.

Kantoor & algemene kosten

<i>Kantoor- & algemene kosten</i>	2017	Begroting	2016
Kantoorkosten	76.401	55.000	42.058
Algemene kosten	74.939	65.000	64.186
Diverse lasten	895	0	2.229
	<u>152.235</u>	<u>120.000</u>	<u>108.473</u>

<i>Kantoorkosten</i>	2017	Begroting	2016
Automatiseringskosten	55.517		21.538
Telefoonkosten	7.010		6.723
Kantoorbenodigdheden	2.821		3.198
Portokosten	4.572		3.753
Foto kopieën	6.190		6.067
Overige Kantoorkosten	291		779
	<u>76.401</u>	<u>55.000</u>	<u>42.058</u>

De automatiseringskosten zijn € 34.000 hoger dan vorig jaar. Dit heeft te maken met een automatiseringstraject binnen de Hortus, waarbij de afdelingen entree, horeca, zaalverhuur en educatie met één systeem werken.

Bij de entree kunnen in het hoogseizoen de bezoekers met een handscanner tot de tuin toegelaten worden, wat de rijen bij ingang zal verkleinen. Daarnaast is het voor de bezoekers mogelijk om vooraf, via de website, een kaartje te kopen.

Verkoopkosten

<i>Verkoopkosten</i>	2017	Begroting	2016
Publiciteit & promotie	90.758	55.000	72.443
Programmering	39.651	38.000	40.564
Educatie	16.400	16.500	16.764
	<u>146.809</u>	<u>109.500</u>	<u>129.771</u>

<i>Publiciteit, promotie & programmering</i>	2017	Begroting	2016
Publiciteit en promotie	46.021		29.481
Hortus Magazine	44.737		42.962
Museumprogrammering	24.319		27.777
Witte Nacht	5.476		5.777
Museumnacht	9.856		7.010
	<u>130.409</u>	<u>93.000</u>	<u>113.007</u>

De kosten voor publiciteit en promotie zijn hoger. Deze kosten zijn o.a. toe te schrijven aan de kosten voor de nieuwe website van de Hortus (± € 10.000). Hierdoor is het voor de bezoekers aan de tuin mogelijk om vooraf een kaartje te kopen, zich in te schrijven voor een cursus of rondleiding.

Afschrijvingen

<i>Afschrijvingen</i>	2017	Begroting	2016
Gebouwen en terreinen	37.388		96.587
Installaties	35.235		0
Inventaris en inrichting	81.199		67.732
Vervoermiddelen	5.518		5.518
	<u>159.340</u>		<u>169.837</u>
Vrijval egalisatie investeringen	<u>-24.562</u>		<u>-24.562</u>
	<u>134.778</u>	<u>124.000</u>	<u>145.275</u>

25 Overige gegevens

Voorstel resultaatbestemming 2017

Voorgesteld wordt het resultaat van Euro 167.138 ten gunste te brengen van het bestemmingsfonds en de continuïteitsreserve. Dit voorstel is op onderstaande wijze in de jaarrekening verwerkt.

Resultaatbestemming

Het resultaat wordt als volgt verdeeld:

Resultaat 2017	167.138
Toevoeging aan de bestemmingsfonds	-450
Dotatie aan de continuïteitsreserve	<u>-166.688</u>
	<u><u>0</u></u>